

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

**СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

23-24 жовтня 2025 року

Київ – 2025

Редакційна колегія:

Ю.О. Демидова, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ (голова),
І.В. Мельничук, кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету філології та масових комунікацій МДУ (заст. голови),
В.О. Кудлай, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.В. Євмененко, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології МДУ,
І.О. Петрова, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.О. Федотова, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності МДУ.

Затверджено на засіданні кафедри інформаційної діяльності
(протокол № 3 від 18.11.2025)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 19.11.2025)

Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі : зб. матер. III Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Київ, 23-24 жовтня 2025 р. / Маріуп. держ. ун-т ; ред. Ю.О. Демидова, І.В. Мельничук; упоряд. В.О. Кудлай, О.В. Євмененко, І.О. Петрова, О.О. Федотова. – Київ : МДУ, 2025. – 500 с.

Збірник містить матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ», яка відбулася 23-24 жовтня 2025 року з ініціативи кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Європейського Союзу.

У тематичних напрямках учасниками конференції розглянуті актуальні питання інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі, інформаційні технології та інтернет ресурси у діяльності сучасних інформаційних агенцій, бібліотек, служб діловодства та архівів, виклики у підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, культурології, філології, журналістики та інших, дотичних до соціальних комунікацій спеціальностей, особливості інформаційної та документознавчої діяльності, менеджменту та маркетингу у сфері соціальних комунікацій, культури та мистецтва, прикладних студій та інновацій в журналістиці, рекламі та зв'язках з громадськістю, інноваційних технологій в мовознавстві та літературознавстві, тенденцій розвитку україністики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам та усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку інформаційної науки, філології, журналістики, документознавства, бібліотекознавства та архівознавства.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів несуть автори опублікованих у збірнику доповідей

© Автори тез, 2025

© МДУ, 2025

Література

1. Про внесення змін до Типової інструкції з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади: постанова КМУ від 25 вересня 2025 р. № 1188 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

Безчотнікова Світлана,

Горохова Анастасія

/ м. Київ /

ВІЗУАЛЬНИЙ НАРАТИВ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Повномасштабна російсько-українська війна остаточно закріпила той факт, що ми живемо у візуально орієнтованому суспільстві: події переживаються й осмислюються крізь призму фотографій, відео, мемів, інфографіки, стрімів. У кризових умовах, коли слово часто виявляється «запізнілим», саме візуальний наратив - продумана послідовність зображень, що розповідають історію, - стає ключовим інструментом комунікації. Він не лише фіксує події, а й задає рамки інтерпретації травматичного досвіду, допомагає підтримувати психологічну стійкість спільнот, створює відчуття залученості й перспективи майбутнього. У цьому сенсі сучасні візуальні практики – від фронтових фото до цифрового воєнного мистецтва - формують нову «мову» кризової комунікації, яку мають опанувати і журналісти, і бібліотекарі, і громадські комунікатори.

Поняття візуального наративу спирається на розробки у сфері візуальної граматики та мультимодальної комунікації. Ґ. Кресс і Т. ван Ліувен трактують зображення як повноцінну «мову» зі своїм синтаксисом, де важливими є

кадрування, композиція, колір, ритм, взаємодія з текстом [1]. Візуальний наратив – це серія візуальних висловлювань, які вибудовують сюжет: від точки напруження до розв'язки, від травми до можливості її подолання. У кризових умовах така послідовність працює як «дорога для погляду» – вона не лише інформує, а й пропонує емоційно безпечний маршрут переживання події. Це особливо важливо, коли йдеться про масовий досвід війни, насильства, втрати – те, що традиційний текст часто не встигає або не може передати настільки ж переконливо.

Дослідження медіатизації війни демонструють, що сучасні конфлікти принципово медіатизовані й візуалізовані: війна «відбувається» не лише на полі бою, а й у стрічках новин, соцмережах, цифрових архівах [5]. Саме візуальні наративи – фотозвіти, сторіз, цифрові ілюстрації, відеощоденники – конструюють образ «свого» і «чужого», задають рамки емпатії, визначають, які події вважатимуться ключовими для колективної пам'яті [4; 6]. У випадку російсько-української війни візуальний вимір конфлікту набув безпрецедентного масштабу: мільйони фото й відео документують руйнування міста, досвід вимушено переміщених осіб, волонтерський рух, повсякдення військових і цивільних. Ці матеріали одночасно виконують інформаційну, мобілізаційну та меморіальну функції й формують поле для майбутніх гуманітарних, правових та культурних інтерпретацій [4; 10].

Водночас візуальний наратив у кризових умовах не можна зводити лише до «свідoctва жаху». Як показують роботи Б. Зелайзер, фотографія, яка документує травму, водночас пропонує глядачу шлях до колективного осмислення пережитого – так звану практику «свідка події», де акт бачення передбачає і взяття відповідальності [3]. Візуальний наратив стає інструментом етичної комунікації: він дозволяє говорити про страждання без вуайєризму, зберігаючи гідність тих, хто зображений. У контексті війни в Україні це особливо помітно в численних візуальних історіях про захисників, волонтерів, цивільних, які поєднують документальність і метафоричність: фотографії поранених дерев

у зруйнованому місті, тінь від дитячого велосипеда на фоні вирви від снаряда, символічні образи Азовсталі в цифровому мистецтві [4; 6].

Класичні моделі кризової комунікації (зокрема концепція Т. Кумбса) наголошують, що ефективне повідомлення має водночас інформувати, визнавати відповідальність і пропонувати шляхи дії [2]. Перекладено на мову візуального наративу, це означає: зображення має пояснювати ситуацію (що і де сталося), позначати позицію комунікатора (ми на чиєму боці й чому) та пропонувати адресату, бодай імпліцитно, можливий сценарій поведінки (підтримати, приєднатися, допомогти, не залишатися байдужим). Візуальні історії української війни демонструють усі ці компоненти: від фото збору донатів на дрони, де показано прозорий шлях коштів, до інфографіки з алгоритмами дій під час повітряної тривоги. Такі наративи не лише фіксують «момент кризи», а й працюють на суб'єктність аудиторії, трансформуючи шок у цілеспрямовану активність [2; 10].

Особливу роль у творенні візуальних наративів відіграють цифрові платформи – передусім Instagram, TikTok, Telegram. Аналіз українського цифрового воєнного мистецтва 2022-2024 рр. показує, що ілюстрації, колажі, меми та плакати, які масово циркулюють у соціальних мережах, формують цілі «сюжетні лінії» сприйняття війни: від перших днів шоку до історій про стійкість, гумор і повсякденну адаптацію [4]. Вони поєднують документальний фрагмент (наприклад, силует розбомбленої будівлі) з символічним змістом (етнічні мотиви, міфологічні образи, елементи попкультури), створюючи нову міфологію реальності. Такий неосинкретичний характер візуальних практик добре корелює з попередніми спостереженнями про мультимедійність сучасної масової культури [1; 5].

Однак надлишок зображень страждання створює ризики: притуплення емоційної чутливості, «емпатичне вигорання», недовіра до зображеного. А. Госкінс, аналізуючи поняття «цифрової війни», звертає увагу на те, що нескінченні потоки фото й відео страждання не гарантують ані глибшого

розуміння, ані реальних дій на підтримку жертв конфлікту; інколи вони навіть посилюють відчуття безсилля [7]. Візуальний наратив у кризі, отже, має балансувати між емоційною силою й етичним самоконтролем. Важливо не стільки шокувати аудиторію, скільки вписувати окремі кадри в ширший контекст - пояснювати причини, наслідки, можливі рішення, щоб глядач не залишався сам на сам із травмою та відчуттям безвиході [3; 7].

У цьому контексті особливої ваги набуває питання ролі публічних інституцій – насамперед бібліотек – у модерації та продукуванні візуальних наративів у кризових умовах. Бібліотека перестає бути лише «сховищем текстів» і перетворюється на медійну платформу, що поєднує виставки фотографій, візуальні архіви усних історій, інфографіку, цифрові колекції воєнного мистецтва. Досвід українських публічних бібліотек у воєнний час показує, що саме через локальні візуальні історії – фото укриттів, волонтерських штабів, інтеграційних заходів для ВПО, дитячих малюнків про війну - вибудовується мова солідарності на рівні громади та формується довіра до інституції як до безпечного простору [5; 10].

Візуальний наратив у публічних бібліотеках може виконувати щонайменше кілька стратегічних функцій. По-перше, документальну: систематизовані фото- та відеозбірки, доповнені метаданими й усними свідченнями, формують локальні архіви війни й криз, важливі для майбутніх досліджень і процесів правосуддя. По-друге, освітню: інфографіка, комікси, візуальні гайди з інформаційної безпеки, евакуації, психологічної самодопомоги роблять складні теми доступними різним аудиторіям - від дітей до людей старшого віку [1; 2]. По-третє, терапевтичну: колективне створення візуальних історій (фотовиставки, арттерапевтичні майстерні, комікс-щоденники) дозволяє відвідувачам проговорювати власний досвід через образи, а не лише слова, що важливо в умовах травми й втрати [3; 7]. По-четверте, інтеграційну: спільні візуальні проєкти місцевих мешканців і ВПО допомагають віднайти спільний наратив про громаду, що переживає війну, а не розколюють її на «своїх» і «чужих».

Не менш важливим є питання критичного читання візуальних наративів. Масове поширення фейкових зображень, маніпулятивних фотоколажів, вирваних з контексту відеофрагментів перетворює візуальний простір війни на поле інформаційних боїв [5; 6]. Тому одне з ключових завдань освітніх і культурних інституцій - навчити аудиторію ставити до зображень ті самі запитання, що й до текстів: хто є автором, у чийх інтересах створений наратив, який контекст залишився «за кадром», які емоції в нас свідомо викликають. Для публічних бібліотек це означає впровадження програм візуальної медіаграмотності, де аналіз інфографіки, мемів, плакатів і фотографій поєднується з обговоренням етичних та психологічних аспектів сприйняття травматичного контенту [6; 7].

Таким чином, візуальний наратив у кризових умовах постає як багатовимірний інструмент комунікації, що поєднує інформування, емоційну підтримку, мобілізацію, етичне свідчення й формування колективної пам'яті. В українському контексті, де війна стала повсякденною реальністю, від того, які візуальні історії ми створюємо й поширюємо, залежить конфігурація майбутнього – чи буде воно побудоване на поєднанні травматичного досвіду й солідарності, чи на фрагментованих образах страху й втоми. Публічні бібліотеки, медіа, освітні й культурні інституції, працюючи з візуальними наративами, мають шанс стати просторами відповідального «погляду» – такими, де зображення не лише фіксують кризу, а й допомагають суспільству пройти шлях від шоку до усвідомленої дії.

Література

1. Kress G., van Leeuwen T. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. 2nd ed. London: Routledge, 2006. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Reading_Images.html?id=vh07i06q-9AC.
2. Coombs W. T. *Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding*. 4th ed. Thousand Oaks, CA: Sage, 2014. URL:

<https://collegepublishing.sagepub.com/products/ongoing-crisis-communication-4-238868>.

3. Zelizer B. Photography, Journalism, and Trauma. In: Zelizer B., Allan S. (eds.). *Journalism After September 11*. London: Routledge, 2002. P. 55-74. <https://books.google.com.ua/books?id=avjnnmGuHsEC>.
4. Kot S., Mozolevska A., Polishchuk O., Stodolinska Y. The Discursive Power of Digital Popular Art during the Russo-Ukrainian War: Re/Shaping Visual Narratives. *Arts*. 2024. Vol. 13, No. 1. Article 38. URL: <https://www.mdpi.com/2076-0752/13/1/38>.
5. Худошник О., Бучарська І. Медіатизація війни у фокусі наукових теорій та аналітичних практик. *Communications and Communicative Technologies*. 2024. № 2. С. 5-24. URL: <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/view/250>.
6. Makhortykh M., Sydorova M. Social Media and Visual Framing of the Conflict in Eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*. 2017. Vol. 10, No. 3. P. 359-381. URL: <https://doi.org/10.1177/1750635217702539>.
7. Hoskins A. Media and Compassion after Digital War: Why Digital Media Haven't Transformed Responses to Human Suffering in Contemporary Conflict. *International Review of the Red Cross*. 2021. Vol. 103, No. 913. P. 117-143. URL: <https://international-review.icrc.org/articles/media-compassion-digital-war-human-suffering-contemporary-conflict-913>.

Мельничук Ірина

/ м. Київ /

ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНА ПРОЗА РОМАНА ІВАНИЧУКА:

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВА СВОЄРІДНІСТЬ

Розвиток літератури нерозривно пов'язаний із розвитком історичної свідомості людства і відображає його. У філософії цю тезу обстоювали такі